

BESZÉLGETÉS MAKOVECZ IMRÉVEL

Január 21-én Rómában a La Sapienza egyetem díszdoktorává választották Makovecz Imrét. Az oklevél átadásakor Paolo Portoghesi mondott köszöntő beszédet (lásd az interjú után), ő volt a kezdeményezője a megtisztelő cím odaítélésének. Március 19-én Kisvárdán adták át Makovecz Imrének az 1989-ben, a romániai forradalom idején alapított Tőkés László Alapítvány Tőkés-díját (amelynek ő 18. kitüntetettje a magyar nemzetiség érdekeit kiemelkedő tevékenységgel képviselő személyiségek között). Erre az ünnepségre, Tőkés László püspök jelenlétében, a református templomban került sor, ott hangzott el Kulcsár Attila építész laudációja (lásd Portoghesi köszöntő beszéde után), majd a Rác Zoltán által tervezett református iskolában látták vendégül az ünneplő gyülekezetet.

A sepsiárkosi (Románia) ravatalozó távlati képei

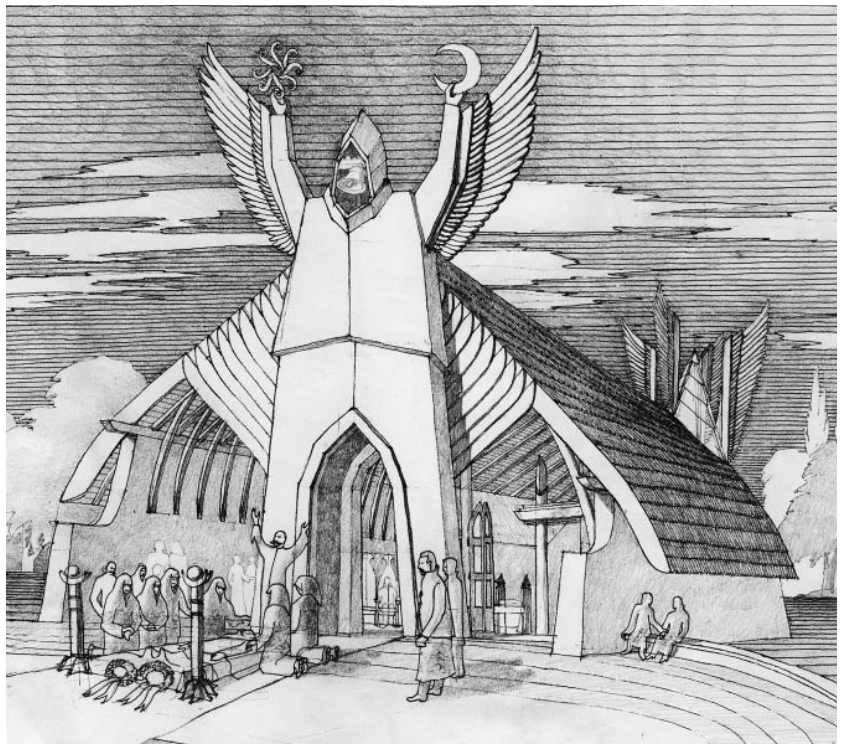
Kérlek, hogy mutasd be néhány újabb munkádat.

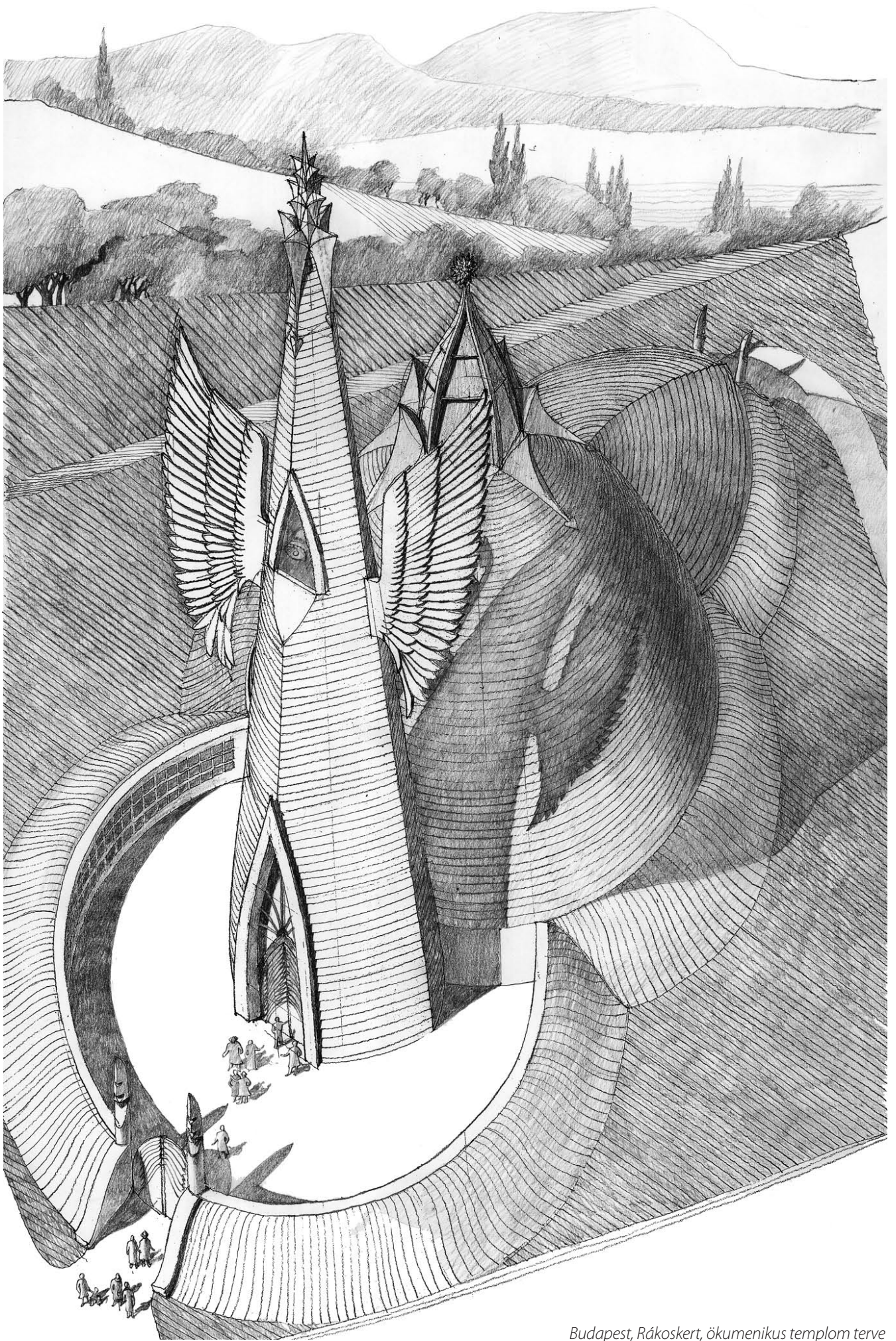
Az erdélyi Sepsiarkosra ravatalozót rajzoltam, a kiviteli terveket most készíti Müller Csaba, mert én azokat ott nem írhatom alá. Van egy mániám, ezt addig csinálom, amíg valahol meg nem valósul, a templom egy felemelt karú alak, a két kezében a Nap és a Hold, középen a feszület, a feje félig arc, félig kázmza, a nyílással ahol jön ki a harangszó. Ilyen rajzot készítettem már a Hargitára is, Tolvajos-tetőre és onnan nem messze Szentegyházára is egy unitárius templomnak. Annak a bejáratában egymásnak dőlő székelykapuk állnak, de olyan formában, hogy a szokástól eltérően a gyalogkaput megismételtem szimmetrikusan a másik oldalon. (Mint Huszka József az Ezredéves kiállítás egyik kapuján.)

Ezt az antropomorf játékot erőltetem, de azt látni kell, hogy egy átalakult testiségről van szó, a karokból

szárnyak nőnek ki. Nem csak Erdélyben van így, a rönk mindenütt olcsó, pontosan megadom a módját, hogy azt egy gatteren hogy vágják fel, abból aztán sokféle faanyag jön ki, széldeszka, lécs, palló, minden, amire szükség van, sokkal olcsóbban, mintha készáruból építenének. Így épül a teljes szerkezet. Egy a probléma, ezekhez a templomokhoz ingyen várják a terveket, így is csinálom, mert más a helyzet az elcsatolt területeken.

Rákoskerten az egyházak összefogtak, hogy közösen építsenek református-evangélikus-katolikus templomot, mert külön-külön nincs rá pénzük. Határidőre elkészítettem a százás vázlattervet, akkor a katolikus plébános közölte, hogy ők kiszállnak. Az volt az indok, hogy Erdő Péter nem ért egyet az ökumenével. Ebből válság keletkezett, hogy most mi lesz, a többiek folytatni szeretnék a munkát. Katolikus: azt jelenti, egyetemes. De hát emögött személyes gyűlölet van.

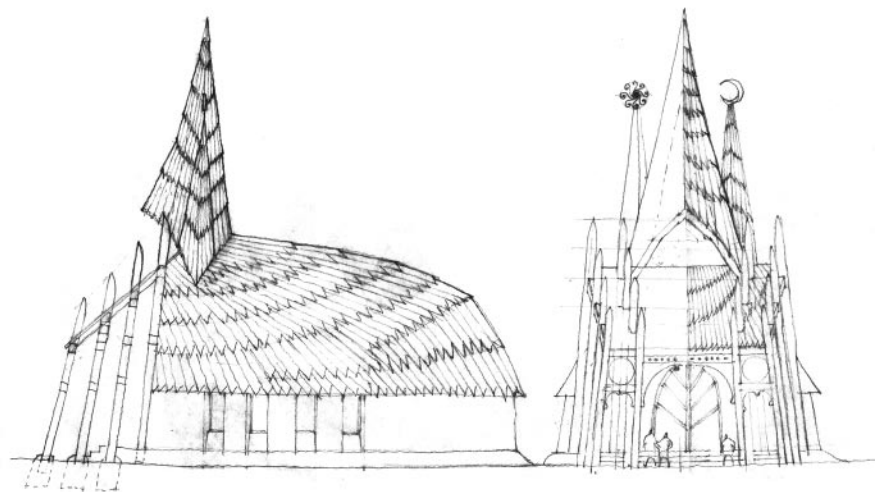

Budapest, Rákospalota, ökumenikus templom terve

megépítését is, az ünnepet is, ami közelebb emelhetne volna a diákságot ahhoz a nehezen megközelíthető szellemiséghez, aki az Úristen. Ma azt hallani, hogy „a Stephaneum ellenére is lehetünk keresztények” vagy hogy a rektor kijelenti: a katolikus egyetem tanításra alkalmatlan. Amikor Csíky Gábor, aki kiválóan és rendkívüli erőfeszítéssel intézte az egész egyetemi együttes kivitelezésének lebonyolítását, azt válaszolta, hogy a fűtési probléma, amire a rektor hivatkozik, abból ered, hogy a tervezett gépészeti berendezésnek csak a felét építették meg, és pótolni kellene sok év után a hiányosságokat, akkor erre már nincs válasz. Olyan indulatok vannak ebben a történetben, amelyek teljesen idegenek az 1990-es évek elején elindult építkezés szellemétől.

De a válság mellett látni kell, hogy mennyi kezdeményezés van. Ha a ciszterci templomba méész, ott igazi közösségi élet van, egyesületek, alapítványok, amelyek átítatják az egész közösség életét. Sok kitűnő hely van, ezek a helyi plébános kezdeményezésén múlnak, az a baj, hogy kivételek, nem ízesülnek az általános helyzethez.

A szlovákiai Zselízen (Želiezovce) városrehabilitációs munka folyik a Triskell építészeinek és fiataloknak a részvételével. A főtér beépítése is ré-

Szentegyháza (Románia), kápolna oldal- és előlnézete (vázlattev.)

sze a tervnek, piaccal, üzletekkel, a régi templom környezetének kialakításával, új tornyot is kell tervezni a templomhoz. Vizsgáljuk a beépíthetőség mértékét. Bevontuk a munkába a szlovákiai kollégákat, ahogy korábban a komáromi munkába is (ami egyelőre leállt a befektetői tőke hiánya miatt), Litomericzkyt, Vargát. Van egy remek polgármester, félig szlovák, félig magyar, Bakonyinak hívják és tudja, hogy mit kell tennie a város érdekében.

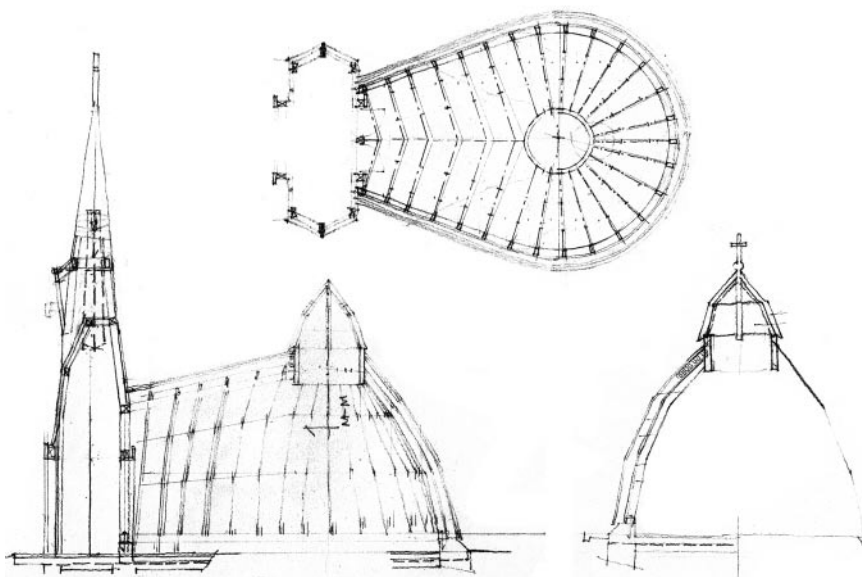
Törökországba terveztem egy Thököly Imre – Zrínyi Ilona emlékművet, ami annyira megtetszett a helyieknek, hogy akarnak köré építeni egy szállodát is, most lesz egy tárgyalás ennek a részleteiről.

Mit vársz az új kormánytól, milyen intézkedéseket kellene megtenniük, amivel a legjobban szolgálhatnák az építés ügyét?

Két tennivaló van, egy radikális adóreform és a nagy kamarai törvény. Az Építéskamara hosszú küzdelem után megkapta a köztisztviselői rangot, kivéve a tervezési díj törvényes szabályozásának jogát. Ez megmaradt ajánlatnak, javaslatnak, de jogilag nem lehet neki érvényt szerezni. Az adózással meg az a helyzet, hogy a számla benyújtását követően be kell fizetni a 25 százalékos áfát függetlenül attól, hogy a számla értékét a megbízó kifizeti-e vagy sem. Ha már másodjára nem fizetnek, akkor a harmadik alkalommal nincs miből befizetni az áfát és az APEH zárolja a számlát. Ezzel megfojtják a magyar vállalkozásokat, mert a küldödieknek módjuk van kivinni a hasznot az országból. A magyar lakosság egyre jobban eladósodik, alkalmazottá válik. Ennek a kísérőjelensége az a mértéktelen csalás, a bevételekkel való manipulálás, a munkabérek alacsony szinten tartása a járuléktérhek miatt, mert a bevétel nem marad meg a cégeknél. És hogy hogy kell ezt a rendszert átalakítani, azt ne a Versenyhivatal mondja meg, hanem azok, akik iparszerűen dolgoznak és átlátják a helyzetet.

Szidjuk a vidékieket, hogy a kockaház mögött csak gaz terem, segélyre

Tolvajostető (Románia), kápolna alaprajza és metszetei (vázlattev.)

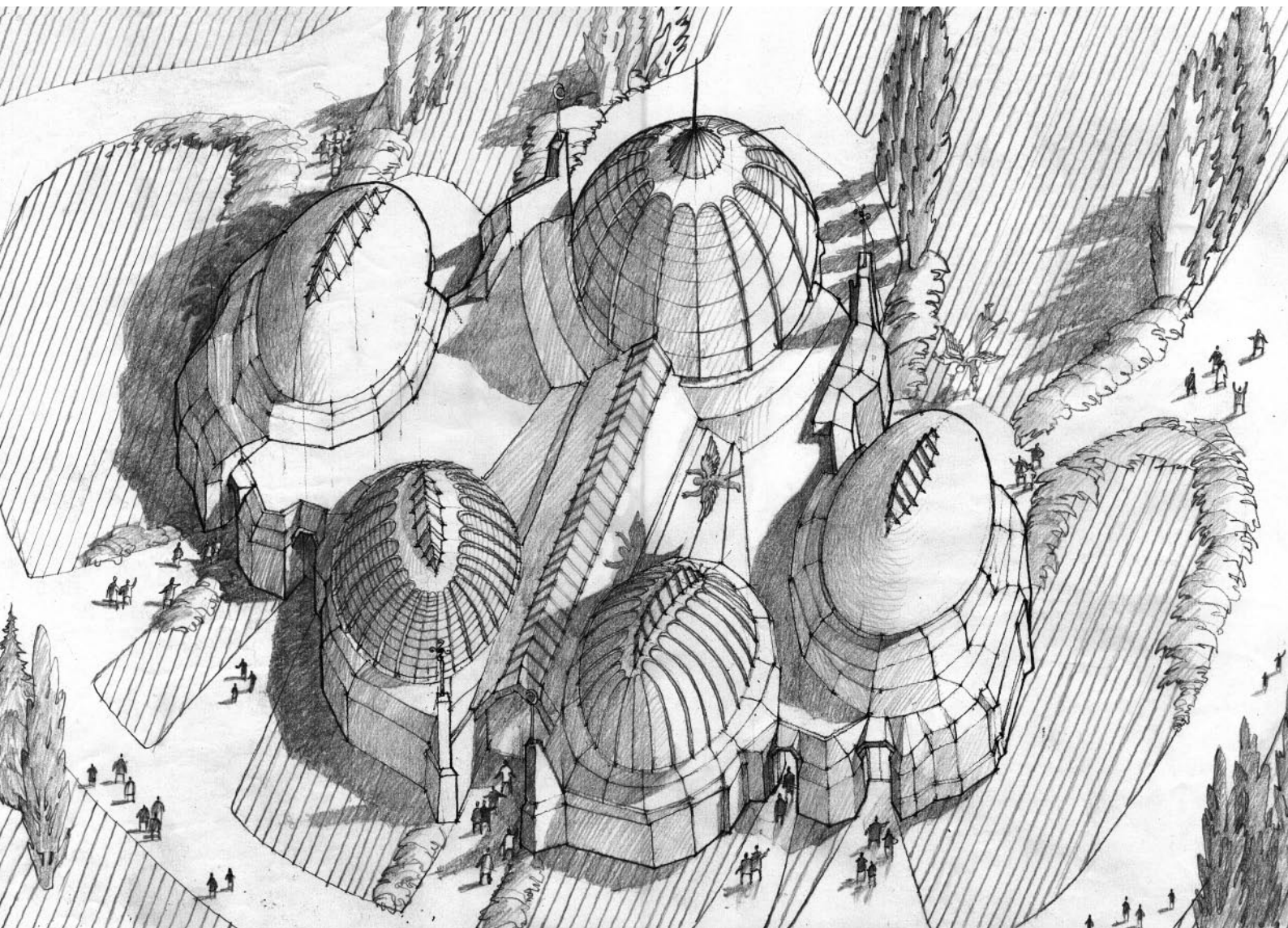
vár és közben nézi a tévét. De a gazda azt mondja, hogy senki nem védi meg a termést, ha magam védem meg, elítélnek, inkább nem csinálom. Mire beérik, amiért egy éven át dolgoztam, nem marad belőle semmi. Ugyanez van az aprójószággal is, másoknak neveljem őket? A segély, ha sok gyerek van, több, mint akármilyen alkalmazotti bér. A cigányságot meg lezüllesztették. Eltüntették a klasszikus foglalkozásokat, nem csak azokat, amire már nincs szükség, a zenészekét is, ácsokét, lakatosokét. Ezek a foglalkozási ágak a cigányság saját hierarchiája mellett virágoztak. Az önállóság, a belső közigazgatás azt jelentette, hogy kegyetlen szigorral vigyáztak

a vajdák a normák fenntartására. Ez megszűnt és nem indult meg az az egyenrangú rehabilitációs folyamat, ami nélkül nem áll helyre az egész. Az nem program, hogy sokasodjatok, lopjatok, éhezettek.

Van még egy fontos dolog, amit a negyvenöt vagy akárhány év szellemi és fizikai pusztítása után várok. Az emberekben van egy bágyadt reménykedés, keresik a könnyebb megoldás lehetőségét, könnyelmű hitelfelvételekre ösztönzik őket, aztán a hitelező bankok kiteszik a nemfizetőket a lakásukból, egyre nő a hajléktalan réteg. Angol pszichológiai vizsgálatok szerint az utcán, erdőkben lakók rövid idő alatt a 6-7 éves

gyerekek szellemi színvonalára épülnek le, vagyis még arra sem, mert nekik nincs felépülési lehetőségük, nincs visszaút. Tudom, hogy reménytelen, mert a nemzetközi bankvilágról beszélek, de ezt a kiszolgáltatottságot meg kellene törni. Hívó-e az ember vagy nem, az biztos, hogy emésztő vágy hajtja az ég felé. Megjelenik benne az Istenhez vezető vágy, de ha ez a vágy a pénzre irányul, akkor ez nem kielégíthető, akkor soha semmi sem elég, a pénz utáni vágy viszonylagos, a mennyiség nem befolyásolja, minél több van belőle, annál erősebb a vágy. Ez így van az egész világon. A teremtő Úristent összekeverik a pénzzel, felcserélik pénzre, a Mammonra.

Solyvár, Waldorf-iskola, madártávlati kép. A terv a több változatban készült, ám végül egyiket sem fogadták el.

Ebben a világban a szerves építészet nem jut feladatokhoz, mi is Romániában, Szlovákiában, Törökországban dolgozunk. És ha az eredményei kikerülnek a világba, akkor kiderül, hogy ez érdekli az embereket, mert ez jelenti a lehetőséget egy ember valódi környezetéhez, a lakáshoz, templomhoz. Portughesi úgy fogalmazott, hogy ez az építészet 50 évvel előzi meg a korát, nem véletlen az iránta megnyilvánuló szimpátia és a vele szembeni aktív gyűlölet.

Vargha Misi szegény, aki most halt meg, létrehozta az Építészfórumot, ott csináltak velem egy interjút és az interjú szövege után terjedelmileg annak a sokszorosát teszi ki a név nélküli mocskolódás. Miért nem állnak ki a nevükkel, akik kritizálnak? Miféle személyiségi jog mögé bújnak, akik nem vállalják a véleményüket?

A kormányváltás helyzetében milyen feladatai vannak a Kós Károly Egyesülésnek?

Lobbizzon a főépítési állások erősítéséért. Nem fog persze a kormány úgy csinálni mindent, ahogy én jónak gondolom, de ez a főépítészet az Egyesülés legfontosabb feladata. Ezen belül el kell érni, hogy a főépítész tervezhessen ott, ahol dolgozik, mert sokkal többet ér egy jó példa, mint az, ha a főépítész egy asztalnál ülve csak kritizál. Az egész szemléletnek meg kell változnia. Számítalan település van, ahol nincs általános és részletes rendezési terv, vagy csak elavult. Nincsenek helyi zsűriek, egy műszaki osztály adminisztrációja dönt arról, hogy mi történjék, ahol nem ismerik a hely múltját, hagyományait, értékeit, természetesen, hogy építészetileg, morfológiailag szétesnek a települések. A főépítészet nagyon nehéz feladat egy olyan országban, ahol a régi alaphangulatot eltüntették a településekről. Azt mondhatom, hogy minél elhanyagoltabb egy terület, annál több esélye van rá, hogy távol maradjon a hivatalok bürokráciájától, amely a saját

szempontjait érvényesíti. Hogy egy épületfizikai példát mondjak, általában, hogy vidéken 25 centiméteres soklyukú téglából húzzák fel a falakat, és arra rakják fel a hőszigetelést. Így el lehet érni az előírt hőszigetelési értéket, de az ilyen falnak nincs hőtároló képessége. Olcsóbb lenne 51-es fallal építeni, ami minden hőtechnikai igénynek megfelel, de mégsem így van, mert ráveszik az embereket, részben korrupcióval, hogy a gyártók és szállítók érdekeit szolgálják.

Az építészet szolgálat, a főépítészet különösen az. Húsz éve mondom folyamatosan, hogy az építésznek kutya kötelességük felvállalni egy-egy magyarországi település gazdájának szerepét. Legyen meg ennek a világos törvényi háttere, a képzési feltételei, mert akkor egészen mások volnának a lehetőségeik a helyi kezdeményezéseknek is, és erősítést kapna az a „második Magyarország”, amely az egészséges fejlődés legfontosabb biztosítója.

Tisza-tó, vízi kápolna vázlatterve

